

Projekt zrealizowano ze środków finansowych budżetu państwa

NEWSTLETTER NR 1

Zrealizowany w ramach projektu "Prowadzenie punktów nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz wykonywanie zadań z zakresu edukacji prawnej w roku 2023"

Artykuł nr 1

„Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela”

System praw i wolności obywatelskich obowiązujących w Polsce po uchwaleniu Konstytucji RP z 1997 roku nawiązuje do wypracowanych po II wojnie światowej międzynarodowych systemów ochrony praw człowieka i obywatela.

Na wstępie zaznaczyć należy, że źródłami praw, wolności i obowiązków są fundamentalne zasady, przywołane zarówno na wstępie Konstytucji RP, jak i w art. 30 - 37. Są nimi:

- zasada przyrodzonej godności;
- zasada wolności;
- zasada równości;
- zakaz dyskryminacji;
- zasada równości kobiet i mężczyzn;
- zasada nabycia obywatelstwa polskiego poprzez urodzenie z rodziców będących obywatelami polskimi lub poprzez zdarzenia opisane w odrębnej ustawie i brak możliwości utracenia obywatelstwa polskiego, w inny sposób niż poprzez zrzeczenie się go przez obywatela;
- ochrona mniejszości narodowych i etnicznych;
- prawo obywatela polskiego do opieki podczas pobytu za granicą;
- prawo korzystania z wolności i praw konstytucyjnych.

W oparciu o powyższe zasady, powstały podstawowe wolności i prawa obywatela. Wyróżniają się tym, że zostały umieszczone w konstytucyjnym katalogu wolności i praw człowieka i obywatela (rozdział II Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r.), a więc - skoro zostały ujęte w ustawie zasadniczej - są prawami i wolnościami najistotniejszymi dla życia. Prawa i wolności człowieka to prawa, do których uprawniona jest każda istota ludzka, niezależnie od obywatelstwa. Wśród nich możemy wymienić m.in.:

- wolności i prawa osobiste (prawo do życia, zakaz eksperymentów naukowych na ludziach bez ich zgody, zakaz tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania i karności, nietykalność i wolność osobistą, prawo do obrony, w tym domniemanie niewinności, prawo do sądu, prawo do ochrony prywatności, tajemnicę komunikowania się, nienaruszalność mieszkania, prawo ochrony danych osobowych, wolność przemieszczania się, wolność sumienia i wyznania, wolność słowa, zakaz ekstradycji, prawo azylu),
- wolności i prawa polityczne (wolność zgromadzeń, zrzeszania się, prawo do strajku, równy dostęp do służby publicznej, prawo dostępu do informacji publicznej, czynne prawo wyborcze, prawo do składania petycji, wniosków i skarg),
- wolności i prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne (prawo do własności, innych praw majątkowych, prawo dziedziczenia, wolność wyboru i wykonywania zawodu oraz miejsca

"Prowadzenie punktów nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz wykonywanie zadań z zakresu edukacji prawnej w roku 2023"

Projekt zrealizowano ze środków finansowych budżetu państwa

pracy, prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy; prawo do urlopu, prawo do zabezpieczenia społecznego, ochronę zdrowia, pomoc osobom niepełnosprawnym, prawo do nauki, prawo rodziny do pomocy ze strony państwa, ochronę praw dziecka, bezpieczeństwo ekologiczne i ochronę środowiska, ochronę konsumentów).

Opisywane prawa obywatelskie to uprawnienia, które należą się obywatelowi z samej racji obywatelstwa i które podlegają ochronie prawnej ze strony danego państwa. Dotyczą one relacji między jednostką a państwem. Na ich podstawie obywatel może dochodzić swych praw przed odpowiednimi organami państwa. Z istoty przysługujących uprawnień wynika również konieczność istnienia z drugiej strony obowiązków obywatelskich, czyli nakazów lub zakazów adresowanych do obywateli, a dotyczących określonego zachowania się w konkretnej sytuacji.

Do obowiązków obywatelskich zaliczyć należy:

- obowiązek wierności RP;
- obowiązek przestrzegania prawa Rzeczypospolitej Polskiej;
- obowiązek ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych;
- obowiązek obrony Ojczyzny;
- obowiązek dbałości o stan środowiska).

Warto zaznaczyć, że prócz ustawy zasadniczej, innymi źródłami wolności, praw i obowiązków człowieka i obywatela są ustawy zwykłe oraz międzynarodowe akty prawne.

**Opracowano na podstawie: Opracowano na podstawie: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r., Dz.U.1997.78.483 z dnia 1997.07.16*

radca prawny Władysław Pasoń

Projekt zrealizowano ze środków finansowych budżetu państwa

Artykuł nr 2

„Udział obywateli w konsultacjach publicznych oraz w procesie stanowienia prawa”

Konsultacje społeczne są jedną z form uczestniczenia obywateli w podejmowaniu decyzji przez organy władzy publicznej (od szczebla lokalnego, po szczebel centralny).

Podstawę prawną do udziału obywateli w konsultacjach publicznych, w tym poprzez ogólne uregulowanie dostępu do informacji o działaniu organów władzy publicznej stanowią przepisy Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r., a w szczególności:

- art. 4 Konstytucji RP: "Władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu. Naród sprawuje władzę przez swoich przedstawicieli lub bezpośrednio";

art. 54 Konstytucji RP: "Każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji";

- art. 61 Konstytucji RP "Obywatel ma prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne. Prawo to obejmuje również uzyskiwanie informacji o działalności organów samorządu gospodarczego i zawodowego a także innych osób oraz jednostek organizacyjnych w zakresie, w jakim wykonują one zadania władzy publicznej i gospodarują mieniem komunalnym lub majątkiem Skarbu Państwa. Prawo do uzyskiwania informacji obejmuje dostęp do dokumentów oraz wstęp na posiedzenia kolegialnych organów władzy publicznej pochodzących z powszechnych wyborów, z możliwością rejestracji dźwięku lub obrazu. Ograniczenie prawa może nastąpić wyłącznie ze względu na określone w ustawach ochronę wolności i praw innych osób i podmiotów gospodarczych oraz ochronę porządku publicznego, bezpieczeństwa lub ważnego interesu gospodarczego państwa. ";

-art.74 Konstytucji RP: "Każdy ma prawo do informacji o stanie i ochronie środowiska".

Poprzez pojęcie konsultacje społeczne rozumie się przedstawianie obywatelom przez przedstawicieli władzy planowanych działań mających bezpośredni lub pośredni wpływ na życie obywateli. Konsultacje mogą dotyczyć między innymi: zmian w prawie, zmian organizacji życia publicznego czy też przeprowadzenia inwestycji. Konsultacje są sposobem uzyskania opinii, stanowiska, propozycji od instytucji czy osób fizycznych, na których wpływają skutki proponowanych przez administrację działań. Opisywany dialog pomiędzy przedstawicielami władzy publicznej a obywatelami pozwala zoptymalizować podejmowanie decyzji w sprawach publicznych.

Obustronna komunikacja pomiędzy władzą a obywatelem obejmuje m.in.:

- współdecydowanie i współdziałanie;
- konsultowanie;
- informowanie obywateli o planowanych działaniach.

**Opracowano na podstawie: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r., Dz.U.1997.78.483 z dnia 1997.07.16, **https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatopracowania/171/plik/ot_666.pdf*

"Prowadzenie punktów nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz wykonywanie zadań z zakresu edukacji prawnej w roku 2023"

Projekt zrealizowano ze środków finansowych budżetu państwa

Obywatele nie tylko uczestniczą w życiu publicznym w ramach opisywanej powyżej konsultacji lecz także mogą proponować zmiany w obowiązującym stanie prawnym poprzez własną inicjatywę ustawodawczą.

Inicjatywa ustawodawcza - prócz posłom, Senatowi, Prezydentowi Rzeczypospolitej i Radzie Ministrów - przysługuje również grupie 100 tysięcy obywateli mających prawo wybierania do Sejmu (stanowi o tym art. 118 Konstytucji). Tryb postępowania w sprawie inicjatywy ustawodawczej obywateli określa zaś odrębna ustawa (ustawa z dnia 24 czerwca 1999 r. o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli), do której odsyła powołany przepis ustawy zasadniczej.

Jednakże, większość osób, których udział w procesie legislacyjnym zostawia ślad w danych publicznych, uczestniczy w procesie legislacyjnym z ramienia jakiejś organizacji: firmy, instytucji, zrzeszenia czy związku. Istnieje niewielka grupa osób, które występują z uwagami do projektów prawa we własnym imieniu.

W praktyce - jak trafnie przeanalizowano w artykule pt. "Wpływ obywateli na tworzenie prawa w Polsce", dostępnym na stronie internetowej monitorowanieprawa.pl: "odsetek przedstawionych do tej pory pod rządami Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. inicjatyw obywatelskich jest niewielki. Dla przykładu, w III kadencji Sejmu (lata 1997–2001, czyli pierwszej po uchwaleniu konstytucji), przedłożono do prac tylko 5 projektów obywatelskich, które stanowiły 0,5 % ze wszystkich propozycji procedowanych przez Parlament. Wraz z upływem lat, instytucja ta zyskiwała na popularności (w IV kadencji 11 projektów, w V tylko 1, w VI 19, a w VII- 28). W praktyce jednak, prace nad projektem obywatelskim rzadko kończą się uchwaleniem ustawy (M. Safjan, L. Bosek (red.), Konstytucja RP. Tom II. Komentarz do art. 87–243, Warszawa 2016). Niską skuteczność potwierdzają dane statystyczne, które pokazują, że od wejścia w życie ustawy z dnia 24 czerwca 1999r. o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli (dalej: „ustawa o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli”) w 1999 r. do zakończenia VII kadencji Sejmu, a zatem przez 16 lat uchwalono tylko 11 ustaw na podstawie inicjatyw obywatelskich (M. Rachwał „Funkcjonowanie Obywatelskiej Inicjatywy Ustawodawczej W Polsce. Podstawy Prawne – Praktyka – Perspektywy Rozwoju, Uniwersytet Im. Adama Mickiewicza W Poznaniu, Poznań 2016)**.

Na koniec warto zaznaczyć, że obywatelska inicjatywa ustawodawcza nie może dotyczyć:

- projektu ustawy budżetowej, ustawy o prowizorium budżetowym, zmiany ustawy budżetowej, ustawy o zaciąganiu długu publicznego oraz ustawy o udzielaniu gwarancji finansowych przez państwo (zgodnie z art. 221 Konstytucji, inicjatywę posiada wyłącznie Rada Ministrów),
- projektu ustawy o zmianie Konstytucji – inicjatywa przysługuje grupie obejmującej co najmniej 1/5 ustawowej liczby posłów, senatowi oraz prezydentowi (zgodnie z art. 235 ust. 1 Konstytucji).

***Opracowano na podstawie: Wpływ obywateli na tworzenie prawa w Polsce, <https://www.monitorowanieprawa.pl/baza/wiedza/zasady-legislacji/107-wplyw-obywateli-na-tworzenie-prawa.html>*

radca prawny Władysław Pason

"Prowadzenie punktów nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz wykonywanie zadań z zakresu edukacji prawnej w roku 2023"